

Kostenveroordeling in strafzaken

Een rechtsvergelijkend onderzoek naar de veroordeling van de verdachte in de proceskosten in Duitsland en Engeland

Prof. mr. P.J.P. Tak

Samenvatting

Tegen de achtergrond van voorstellen de griffierechten meer kostendekkend te maken, rees de vraag in hoeverre het mogelijk zou zijn ook de verdachte in strafzaken met griffierechten in de vorm van een proceskostenveroordeling te belasten en zo te laten bijdragen aan de kosten van de strafprocedure.

Geheel nieuw is de idee van de proceskostenveroordeling in strafzaken niet. Nederland heeft tot 1896 in het Wetboek van strafrecht een kostenveroordeling van de verdachte gekend, maar deze regeling werd afgeschaft, vooral omdat de kostenveroordeling belemmerend kon werken op de resocialisatie van de veroordeelde. Overwegingen inzake herinvoering vragen evenwel om nadere re-dering en nader onderzoek naar vergelijkbare regelingen in de ons omringende landen.

Een *quickscan* in de rechtssystemen van landen met een voor de auteur toegankelijke taal leert, dat in het merendeel van de West-Europese landen een regeling voor een kostenveroordeling van de verdachte bestaat, maar dat deze op zeer onderscheiden manieren wordt ingevuld. Op basis van deze *quickscan* is besloten de regeling van de kostenveroordeling in *Duitsland* en in *Engeland en Wales* nader te bestuderen. In dit rapport wordt een uitvoerige beschrijving gegeven van de regelingen en de praktische toepassing daarvan.

In *Duitsland* wordt de veroordeling in de proceskosten geregeld in de artikelen 464-474 StPO. De grondslag van de kostenveroordeling is het *Veranlassungsprinzip*: degene die de kosten van de procedure veroorzaakt heeft, moet deze ook voor zijn rekening nemen. Uitgangspunt van de regeling is dat de rechter verplicht is iedere verdachte die wordt veroordeeld ook te belasten met de betaling van de proceskosten. De veroordeelde moet de kosten betalen zodra het veroordelend vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.

Tot de proceskosten behoren de griffierechten en de onkosten. De hoogte van de griffierechten hangt af van de door de rechter opgelegde straf en is vastgelegd in de *Gerichtskostengesetz*. Dezelfde wet bevat ook de regeling voor de berekening van de onkosten. Tot de onkosten behoren de kosten gemaakt ter voorbereiding van de dagvaarding en de kosten die samenhangen met het onderzoek ter terechtzitting, zoals de kosten van de vertaling van processtukken, de kosten van DNA-onderzoek, de kosten voor het veiligstellen van bewijsmateriaal, de kosten van deskundigenrapportages, reis- en verblijfkosten van getuigen et cetera. Er bestaat uitvoerige rechtspraak over het begrip proceskosten.

De vaststelling van de hoogte van de proceskosten geschiedt niet door de rechter, maar in een aparte procedure door de *Kostenbeambte*, een medewerker van het openbaar ministerie, die daarbij een discretionaire bevoegdheid heeft. De *Kostenbeambte* kan afzien van een kostenvaststelling wanneer de verwachting bestaat dat de veroordeelde niet in staat is de kosten binnen afzienbare tijd te betalen.

Uit onderzoek blijkt dat bij voorwaardelijke veroordelingen een groter deel van de kosten daadwerkelijk geïnd kunnen worden dan wanneer een onvoorwaardelijke straf wordt opgelegd. Ongeveer tien procent van de proceskosten worden gedekt door de (geïnde) kostenveroordelingen.

In *Engeland en Wales* bestaat ook een uitgebreide regeling van de kostenveroordeling. Voor zover het de kostenveroordeling van de verdachte betreft zijn artikel 18 van de *Prosecution of Offences Act*, de beleidsregels in *Part 76* van de *Criminal Procedure (Amendment) Rules 2011* alsmede de bepalingen in de *Practice Directions* van de *Lord Chief Justice* van betekenis.

Alle vervolgende instanties kunnen de kosten van de vervolging claimen. Naast het openbaar ministerie zijn dat tientallen andere private vervolgende instanties, zoals de nationale spoorwegen, de posterijen en de Engelse gezondheids- en veiligheidsautoriteit. Het initiatief voor de kostenveroordeling door de rechter gaat uit van de vervolgende autoriteit die haar kosten wil claimen. Onder kosten worden alle uitgaven verstaan die door de vervolgende instantie in redelijkheid gemaakt zijn om de vervolging succesvol te doen zijn. Daaronder vallen niet de kosten van de opsporing. Onder omstandigheden kunnen er ook kosten van onderzoek door een politie-instantie onder vallen, maar dan alleen wanneer deze op verzoek van de vervolgende instantie met het oog op een succesvolle vervolging zijn gemaakt.

Anders dan in Duitsland, stelt de rechter de hoogte van de kosten vast en heeft deze daarbij ruime discretionaire bevoegdheid. De rechter kan de kosten matigen wanneer hem dat juist en billijk voorkomt. Voor zover het de gebruikelijke kosten voor de vervolging betreft, heeft de *Crown Prosecution Service (CPS)* tarieven vastgesteld voor de kostenberekening. Voor een procedure bij de *Magistrates' Court* geldt een tarief van £ 620 tot £ 930. Voor de niet gebruikelijke kosten geeft de vervolgende instantie een beredeneerde rekening van deze kosten. Bij de vaststelling van de uiteindelijke hoogte van de kostenveroordeling, die aanzienlijk lager kan zijn dan het totaal van de door de vervolgende instantie geclaimde kosten, houdt de rechter rekening met de impact van de veroordeling en de verplichting tot betaling van de kosten. *Her Majesty's Courts & Tribunal Service* int de proceskosten namens de vervolgende instantie.

Uit het rechtsvergelijkend onderzoek ontstaat het beeld dat in beide landen een kostenveroordeling in strafzaken ertoe bijdraagt dat het geheel of een gedeelte van de kosten van de strafrechtspleging worden afgewenteld op degene die de

kosten veroorzaakt. In die grondslag staat zodanige regeling in beide landen niet ter discussie. In geen van de landen zijn aanwijzingen aangetroffen dat de kostenveroordeling een nadelige invloed zou hebben op de resocialisering van de veroordeelde. Evenmin bestaan in de landen indicaties dat de regeling strijdig zou zijn met grondwettelijke of mensenrechtelijke bepalingen. De bezwaren die in Duitsland tegen de regeling worden aangevoerd, betreffen niet het karakter van de kostenveroordeling, maar de starheid en uitvoering daarvan.